

ОНОПРІЄНКО-КАПУСТІНА Н.В.

*Київська обласна державна адміністрація, начальник служби
у справах дітей та сім'ї*

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ САМОЕФЕКТИВНОСТІ ФАХІВЦІВ СОЦІАЛЬНИХ СЛУЖБ

У статті висвітлено психологічні особливості самоефективності майбутніх фахівців соціальних служб. Розглянуто підходи до розуміння поняття «самоефективність». Визначено самоефективність майбутніх фахівців соціальних служб як внутрішні переконання здобувачів вищої освіти щодо наявних потенційних можливостей та рівня професійної компетентності задля успішної реалізації навчальних і професійних завдань, проблем.

Наведено результати емпіричного дослідження психологічних особливостей самоефективності. Виявлено недостатній рівень самоефективності у більшій частині досліджуваних майбутніх фахівців соціальних служб. Встановлено, що самоефективність майбутніх фахівців соціальних служб жіночої статі вища ніж фахівців чоловічої статі; показники соціальної самоефективності дещо вищі показники у чоловіків, ніж у жінок. Виявлено статично значущі відмінності самоефективності майбутніх фахівців соціальних служб залежно від рівня їх самооцінки і статі.

Ключові слова: *самоефективність, самооцінка, соціальна самоефективність, діяльнісна самоефективність, фахівці соціальних служб.*

Постановка проблеми. У мінливих, кризових умовах сьогодення суспільство висуває особливі вимоги до професійної діяльності фахівців соціальних служб, якості і підвищення ефективності надання соціальних послуг вразливим категоріям населення. Це зумовлює потребу мати чітко виражену професійну спрямованість, високий інтелектуальний рівень, професіоналізм, креативність, бути здатним до постійного саморозвитку й самоосвіти, навичок аналізу проблем вразливих категорій населення, планування роботи як фахівців, так і соціальної служби в цілому, забезпечуючи досягнення взаємоузгоджених дій в соціумі, організацію й управління спільної праці людей, вирішення соціальних проблем [1, с. 165-170]. Особливо важливим для фахівців є набути високого рівня самоефективності як важливого показника успішності особистості у соціальній сфері, що дозволить досягнути впевненості у власних силах, позбутись тиску стресової ситуації, набути самоповаги, використовуючи конструктивні стратегії у вирішенні складних життєвих ситуацій у професійній діяльності у сфері соціального захисту [3]. Іншими словами, професійна діяльність фахівців

соціальних служб потребує, щоб вони були переконані у власних потенційних можливостях і набули відповідного рівня професійної компетентності задля успішного виконання визначених завдань.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз публікацій науковців показав наявність чималої кількості праць, в яких самоефективність була предметом вивчення (А. Бандура, О. Бондарчук, А. Бояринцева, В. Лук'яненко, Т. Урдан, М. Шерер та ін.). Проте єдиного трактування поняття «самоефективність» не має, а сам процес її розвитку є складним і тривалим процесом формування оцінки особистої ефективності у професійній діяльності, власних переконань, професійної компетентності, патернів поведінки. Етимологія поняття «самоефективність» поєднує два слова «само-» й «-ефективність», що можна розуміти як самоефективна людина – це та, яка здатна, використовуючи власні ресурси, здійснювати певні дії максимально ефективно.

Термін «самоефективність особистості» (англ. self-efficacy of personality) у зарубіжній літературі здебільшого трактують як самоефективність, яку сприймають (англ. perceived self-efficacy). Це оцінка людиною власної здатності чинити будь-які дії у конкретних умовах. При цьому, самоефективність, яку сприймають, визначають контекстуально, співвідносно до конкретної задачі, поставленої перед людиною (використовується для психологічної оцінки). Крім того, дослідники розробляють не узагальнені психологічні методики, а шкали самоефективності, спрямовані на вимірювання самооцінки у певних сферах життєдіяльності (напр., методики сприйняття людиною власної здатності демонструвати соціальні навички у спілкуванні з представниками протилежної статі; керувати власними позитивними й негативними емоціями та ін. [26, с. 219-224]. Варто також відзначити ще одну особливість тлумачення самоефективності, що використовується для позначень суджень людини про дії, які вона може чинити, незалежно від того значення, якого вона їм надає. До прикладу, людина здатна високо оцінювати власну ефективність щодо реалізації професійних обов'язків, не відчуваючи особливого задоволення, оскільки не бачить перспективи для власного зростання [11].

Засновник концепції самоефективності А. Бандура як автор *соціально-когнітивної теорії особистості* розглядає самоефективність як «усвідомлену здатність людини протистояти складним ситуаціям та впливати на ефективність діяльності і функціонування особистості в цілому» [22, с. 191-205]; ситуаційно-специфічний конструкт [23, с. 117-148]; розвиток психології особистості; впевненість людини у професійному зростанні на основі здібностей [24] Дослідник виокремив характеристики самоефективності, що впливають на поведінку особистості – рівень, силу й узагальненість (широту). Зокрема, рівень самоефективності свідчить про уявлення людини

щодо здатності виконувати різного рівня складності певну діяльність. Сила самоефективності визначає ступінь впевненості людини в особистій здатності реалізувати певну діяльність і впливає на формування її віри у власні можливості і здібності у випадку невдачі. Узагальненість самоефективності свідчить про перенос переконання у власній ефективності, сформований в одній сфері діяльності, на інші сфери. Адже «людська поведінка мотивується і регулюється відчуттям власної адекватності внутрішнім стандартам». Крім того, науковець зазначає, що і дорослим і дітям властиве відчуття самоефективності, що дозволяє їм бути більш завзятими, менш тривожними і рідко впадати у депресію [2, с. 34-36]. А. Бандура акцентує увагу на різних когнітивних здібностях, які, ймовірно, і визначатимуть розвиток самоефективності. При цьому, саме когнітивна її складова визначає когнітивний стиль, тобто найбільш характерну поведінку у всіх сферах життєдіяльності особистості фахівця (сімейних відносинах, професійній діяльності, міжособистісних взаєминах тощо). Так, людина може прагнути досягати високих результатів, вищого рівня у професійній діяльності заради винагороди та визнання [28, с. 256-273]. Взаємозв'язок спрямованості діяльності та її ефективності може мати як негативні, так і позитивні результати [30, с. 263-274; 25, с.497-505].

У межах *психоаналітичного підходу* самоефективність описують як особистісну властивість, що містить не лише кількісний аспект, а й якісний (яким чином, з якою результативністю), оскільки є мотив ефективності, що спонукає особистість до подолання відчуття неадекватності (неповноцінності), мотивує стати компетентним. Термін «ефективність» (лат. *efficientia*) розуміють як «досягнення певних результатів з мінімально можливими витратами або отримання максимально можливого обсягу продукції з даної кількості ресурсів» [21].

Науковці ототожнюють самоефективність з самоактуалізацією (А. Маслоу [20]), людиною, яка є активним суб'єктом власної життєдіяльності (Брушлинський [4, с.15-17] та ін., гуманістичний підхід). Трактують самоефективність як властивість особистості, що характеризує її здатність управляти власним розвитком і діяльністю задля ефективного досягнення визначених завдань [17], В. Толочек [18] та ін., компетентнісний підхід); переконання людини щодо здатності самостійно управляти власною поведінкою та розвитком з метою бути продуктивною, досягнути («акме») (А. Деркач, І. Зазикін [8], акмеологічний підхід); самооцінка власних здібностей в реалізації певних завдань або успішності у відносинах з оточуючими людьми (А. Бояринцева [3], Р. Кричевський [14], особистісно-діяльнісний підхід); здатність до самостійного вибору напрямку самореалізації, формування позитивних аспектів психології особистості [7; 10; 33, с. 5-14, 16] тощо. Самодетермінація, як зазначають Е. Десі і Р. Райан [27,

с. 171-194.] означає відчуття свободи від сил зовнішнього оточення, так і внутрішніх сил особистості, що «допомагає передбачити і пояснити розвиток поведінки від простої реактивності до інтегрованих цінностей; від гетерономії до автономії по відношенню до тих видів поведінки, які спочатку позбавлені внутрішньої мотивації» [27, с. 188]. Ця потреба дозволяє бути автономним, тобто здатним самоініціювати і саморегулювати діяльність, на відміну від ситуацій примусу і спокушання [9]. Внутрішні ресурси, формуючи особистісний потенціал особистості (Д. Леонтьєв [16, с. 8-31]), сприяють подоланню особистістю несприятливих умов її розвитку.

Доцільно згадати слова німецького мислителя Ф. Гегеля, який стверджував, що «обставини та мотиви панують над людиною лише в тій мірі, в якій вона сама дозволяє їм це» [5, с. 200]. Дана теза свідчить про те, що лише людина визначає, дозволити обставинам і мотивам панувати над нею чи не дозволить. Крім того, досягненню самоефективності сприяє віра у власні можливості і здібності на шляху до самореалізації у професійній діяльності. При цьому варто враховувати психологічну природу особистісних характеристик самоефективності: психічних, статевих та вікових проявів.

У науковій літературі поняття «самоефективність», «самооцінка» та «самоповага» досить часто сприймають як синоніми, оскільки описують одне і те ж явище. Проте самоефективність передбачає оцінювання особистісних якостей суб'єкта, а самоповага свідчить про особистісну цінність. Самооцінка, як зазначають А. Бандура і Шавельсон, є множинною, в залежності від контексту ситуації (самооцінка академічна, професійна, фізична та ін.), що вказує на багатогранність віри в себе [35, с. 150]. Однак, самоповага є глобальним відчуттям власної цінності, а самоефективність, що сприймається, не може бути глобальною і не показує оцінку власної цінності. Самоефективність уможливлює прогнозування поведінки людини і слугує потужним предиктором поведінки. Показники самоповаги не дають достатньо точного передбачення дій людини, а це змушує науковців сумніватися в цінності цього конструкта у поясненні соціальної поведінки [11, с. 182].

Таким чином, аналіз наукових публікацій і літератури свідчить про неоднозначність трактування поняття «самоефективність», але, узагальнюючи розуміння науковців, варто тлумачити його як переконаність, віру у власні можливості, оцінку власної ефективності та очікування щодо неї на шляху до самореалізації у майбутній професійній діяльності.

Самоефективність майбутніх фахівців соціальних служб пов'язана з когнітивними процесами, мотивацією [36, с. 139-158], високою результативністю [6; 13; 26; 31 та ін.]. Студенти, що мають більше знань і навичок, більш впевнені у своїх здібностях, більш високі цілі ставлять перед собою і тим більшу наполегливість в їх досягненні

демонструють через «засоби, запаси, джерела, які є в наявності і можуть бути мобілізовані для досягнення певної мети або розв'язання певної задачі» [19, с. 7]. Такі студенти спрямовані на успіх, цілеспрямовані і здатні успішно самореалізуватись у подальшій професійній діяльності. Іншу категорія осіб вважає себе неефективною і схильна продукувати сценарії невдач, які програмують низьку успішність, формують недоліки в поведінці, відсутність спрямованості та ін.

Отже, самоефективність майбутніх фахівців соціальних служб можна тлумачити як внутрішні переконання здобувачів вищої освіти щодо наявних потенційних можливостей та рівня професійної компетентності задля успішної реалізації навчальних і професійних завдань, проблем, зумовлених навчальною діяльністю (діяльнісна самоефективність), реалізацією рольових очікувань учасників освітнього процесу щодо спілкування, взаємодії в процесі професійної підготовки (соціальна самоефективність). Таким чином, структура самоефективності поєднує діяльні сну і соціальну самоефективність. При цьому діяльнісна самоефективність свідчить про уявлення майбутніх фахівців щодо власних знань, умінь і навичок в реалізації технологій соціальної роботи, їх впевненості в доцільності й продуктивності використання методів і форм у професійній діяльності. Соціальна самоефективність майбутніх фахівців соціальних служб зумовлює їх уявлення про необхідність опанування соціально-комунікативним потенціалом і досвідом застосування спілкування як інструментом соціальної роботи, що дозволяють майбутнім фахівцям бути компетентними у професійному спілкуванні, поєднану вати його з упевненістю, ефективністю й адекватністю реалізації у ситуаціях взаємодії з клієнтами соціальних служб.

Метою статті є теоретично та емпірично дослідити психологічні особливості самоефективності фахівців соціальних служб.

Виклад основного матеріалу. З метою вивчення психологічних особливостей самоефективності майбутніх фахівців соціальних служб було проведено дослідження, в якому взяли участь 243 здобувачі закладів вищої освіти України зі спеціальності «Соціальна робота»: жінки (75,3%) і чоловіки (24,7%).

У дослідженні використано методику діагностики самоефективності М. Шерера та Дж. Меддукса (в модифікації А. Бояринцевої [3]), методику дослідження самооцінки С. Будассі, а також аналіз, узагальнення та систематизація наукової літератури та ін. Статистична обробка даних і графічна презентація результатів здійснювалась за допомогою пакета статистичних програм SPSS (версія 23.0).

Так, на першому етапі емпіричного дослідження нами вивчались прагнення майбутніх фахівців дізнатись про власну потенційну

здатність організувати та реалізувати професійну діяльність, необхідну для вивчення здобувачами вищої освіти специфіки соціальної роботи. Визначення особливостей самооефективності майбутніх фахівців соціальних служб, її видів дозволили визначити рівень їхньої самооефективності (табл. 1).

Таблиця 1.

Рівні самооефективності майбутніх фахівців соціальних служб

Види самооефективності фахівців	Бали, у середньому	Стандартне відхилення
діяльнісна	5,69	0,7
соціальна	5,55	0,9
загальна	5,65	0,6

З таблиці 1 видно, що наведені дані демонструють приблизно однаковий рівень діяльнісної і соціальної самооефективності майбутніх фахівців соціальних служб (5,69, і 5,55 і 5,65 у середньому) ($p < 0,01$).

Варто звернути увагу, що майбутні фахівці соціальних служб виявили не надто високі показники стосовно самооцінки власної самооефективності, порівнюючи з дослідженням В. Балахтар, яка досліджувала фахівців з соціальної роботи на різних стадіях становлення. У середньому самооцінка самооефективності фахівців з соціальної роботи складала 6,28 балів ($p < 0,01$), а майбутні фахівці соціальних служб виявили показник самооефективності у середньому 5,65 балів.

Другий етап нашого дослідження передбачав виявлення рівня здатності до самооефективності у майбутніх фахівців соціальних служб.

Таблиця 2.

Рівні самооефективності фахівців соціальних служб

Види самооефективності	Рівні самооефективності, у %		
	низький	середній	високий
діяльнісна	45,5	52,3	2,1
соціальна	42,4	7,5	50,1
загальна	77,0	14,0	8,9

З даних таблиці 2 видно, що майбутніх фахівців характеризує середній рівень діяльнісної самооефективності (52,3%), високий – соціальної самооефективності (50,1%) і низький загальної самооефективності (77%) $p \leq 0,01$. Щодо загальної самооефективності, то менше ніж десятій частині досліджуваних властивий високий рівень (8,9%), іншим працівникам (14%) - середній рівень. Отримані результати свідчать про відсутність збалансованості між позитивним і негативним оцінюванням особистих здібностей і можливостей у здобувачів вищої освіти. На нашу думку, ймовірно, такі низькі показники зумовлені самооцінкою майбутніх фахів. Так, у більше

половини досліджуваних середню адекватну самооцінку (70,4%), у четвертій частині – високу адекватну (24,7%). Адекватність самооцінки свідчать про постійний пошук майбутніми фахівцями реального себе, Більшість реально співвідносить свої можливості і здібності, досить критично ставиться до себе, прагне реально оцінювати свої невдачі й успіхи, ставити перед собою реальні і досяжні цілі. Висока адекватна самооцінка показує, студенти заслужено цінують себе, поважають і задоволені собою.

Третій етап емпіричного дослідження дозволив виявити особливості самоефективності майбутніх фахівців соціальних служб залежно від статі. За результатами дисперсійного аналізу встановлено особливості самоефективності майбутніх фахівців соціальних служб залежно від статі (рис. 1).

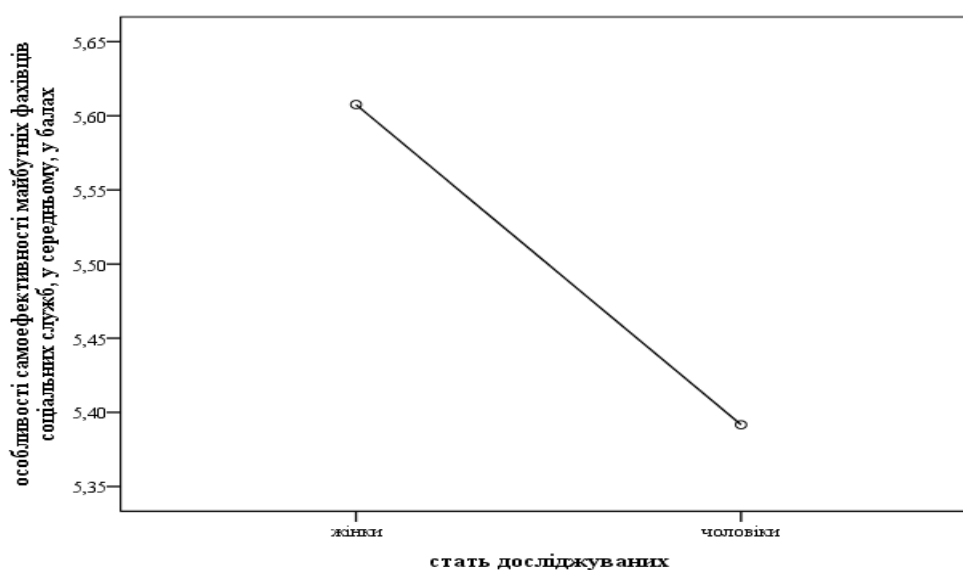

Рис. 1. Гендерні особливості загальної самоефективності майбутніх фахівців соціальних служб

З рис. 1 видно, що самоефективність майбутніх фахівців соціальних служб жіночої статі вища ніж фахівців чоловічої статі ($p < 0,01$). Аналогічні результати дисперсійного аналізу отримані і для діяльнісної самоефективності майбутніх фахівців чоловічої і жіночої статі.

Це свідчить про гостру потребу розвитку самоефективності, здатності самостійно отримувати інформацію, аналізувати її, а не лише накопичувати знання і вміння, розвивати творчість, навички взаємодії тощо. Проте результати соціальної самоефективності свідчать, показують дещо вищі показники у чоловіків, ніж у жінок (рис.2). Отримані результати, про наявність проблем у розвитку комунікативних здібностей, соціальної адаптації майбутніх фахівців соціальних служб.

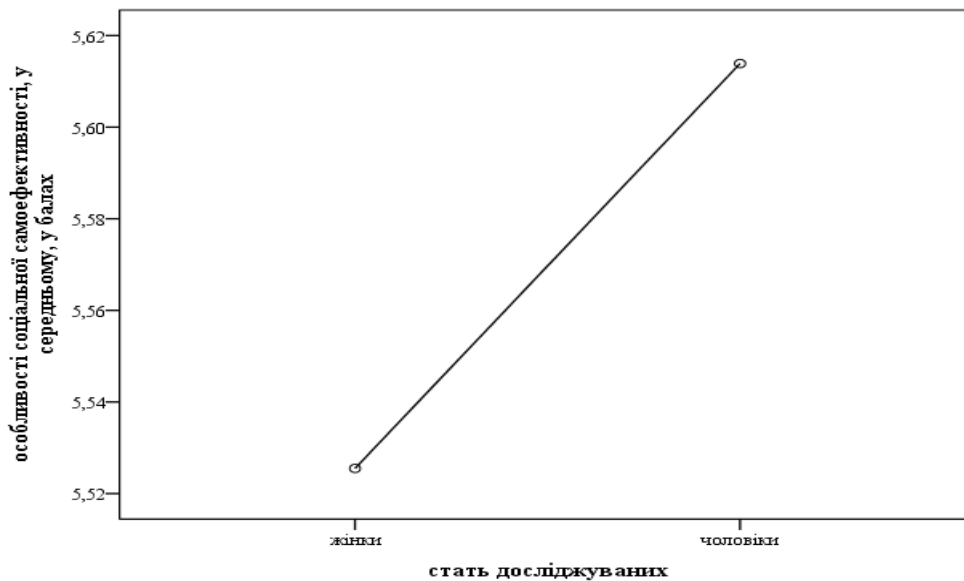

Рис. 1. Особливості показника соціальної самоєфективності майбутніх фахівців соціальних служб залежно від статі

Виявлено статично значущі відмінності самоєфективності майбутніх фахівців соціальних служб залежно від рівня їх самооцінки (рис. 3)

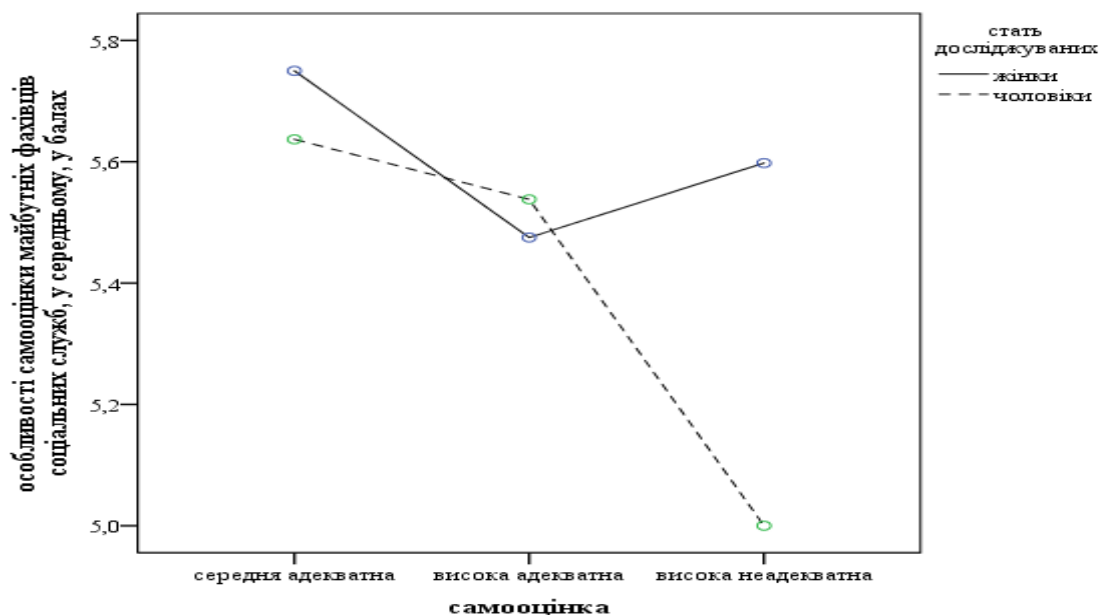

Рис. 3. Особливості показника самоєфективності майбутніх фахівців соціальних служб залежно від статі і рівня самооцінки

Як видно з рис. 3, найнижчий показник самоєфективності виявляють особи з високою неадекватною самооцінкою, особливо чоловічої статі (у середньому 5,0 балів). Найвищий рівень самоєфективності виявляють майбутні фахівці соціальних служб, як

чоловічої, так і жіночої статі (у середньому 5,6 балів і 5,7 балів відповідно) з середнім адекватним рівнем самооцінки. Отримані дані підтверджують, що майбутні фахівці з неадекватно завищеною самооцінкою не бажають визнавати власні помилки, недостатність знань, здібностей. Якщо висока адекватна, то це може сприяти розвитку майбутніх фахівців, змушувати їх докладати максимум зусиль задля досягнення окреслених цілей, власного розвитку тощо.

Висновки і перспективи подальших дослідження. Отже, самоефективність майбутніх фахівців соціальних служб становить внутрішні переконання здобувачів вищої освіти щодо наявних потенційних можливостей та рівня професійної компетентності задля успішної реалізації навчальних і професійних завдань, проблем.

Результати емпіричного дослідження самоефективності майбутніх фахівців соціальних служб дозволили констатувати недостатній рівень самоефективності у більше ніж половини досліджуваних осіб.

Виявлено особливості самоефективності фахівців з соціальної роботи залежно від статі. За результатами дисперсійного аналізу виявлено статично значущі відмінності самоефективності майбутніх фахівців соціальних служб залежно від статі, рівня їх самооцінки. Виявлено, що зі збільшенням стажу роботи фахівців з соціальної роботи їх самоефективність зростає у працівників жіночої статі, а у чоловіків у цілому зростає також, але при умові набуття стажу від п'яти років ($p < 0,01$).

Перспективні напрями подальших досліджень потребують визначення психологічних умов та обґрунтування й розробку програми розвитку самоефективності в майбутніх фахівців соціальних служб як професіонала.

Список використаної літератури:

1. Балахтар В. В. Самоефективність як індикатор становлення особистості фахівця з соціальної роботи як професіонала / В. В. Балахтар // Молодий учений. – 2018. – №9(61). – С. 165-170.
2. Бандура А. Теория социального научения / А. Бандура. – Санкт-Петербург : Евразия, 2000. – 320 с.
3. Бояринцева А. В. Мотивационно-когнитивные характеристики личности молодого предпринимателя : дис. ... канд. психол. наук : 19.00.01 – загальна психологія, історія психології / А. В. Бояринцева. – М., 1995. – 249 с.
4. Брушлинский А. В. Психология субъекта / А. В. Брушлинский // Психологический журнал. – 2003. – Т. 24. – № 2. – С. 15-17.
5. Гегель Г. В. Философская пропедевтика / Г. В. Гегель // Работы разных лет: В 2 т. – М.: Мысль. – Т. 2. – 1971. – С. 5-209.
6. Геодакян В. А. Теория дифференции полов / В. А. Геодакян // Человек в системе наук. – М.: Наука, 1989. – С. 171.-189.
7. Гордеева Т. О. Теория самодетерминации: настоящее и будущее. Часть 1: Проблемы развития теории / Т. О. Гордеева // Психологические исследования: электрон. науч. журнал. – 2010. – №4 (12). – [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://psystudy.ru>

8. Деркач А. А. Акмеология / А. А. Деркач, В. Г. Зазыкин. – Санкт-Петербург : Питер, 2003. – 256 с.
9. Иванова Н. А. Психологическое исследование личностных особенностей студентов с разным уровнем самооценки / Н. А. Иванова, Н. В. Козловская. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://sibac.info/15980>
10. Калитеевская Е. Р. Пути становления самодетерминации личности в подростковом возрасте / Е. Р. Калитеевская, Д. А. Леонтьев // Вопросы психологии. – 2006. – №3. – С.49-55.
11. Капрара Дж. Психология личности / Дж. Капрара, Д. Сервон. – СПб.: Питер, 2003. – 640 с.
12. Кокун О. М., Пішко І. О., Лозінська Н. С., Копаниця О. В., Малхазов О. Р. Збірник методик для діагностики психологічної готовності військовослужбовців військової служби за контрактом до діяльності у складі миротворчих підрозділів: метод. посібник. – К.: НДЦ ГП ЗСУ, 2011. – 281 с.
13. Корсини Р. Психологическая энциклопедия / Р. Корсини, А. Ауэрбах. – СПб.: Питер, 2006. – 1096 с.
14. Кричевский Р. Л. Психология лидерства / Р. Л. Кричевский. – М.: Статут, 2007. – С. 439-534.
15. В. Кучерявкина [и др.] – СПб.: Прайм-ЕВРОЗНАК, 2006. – 704 с. – (Большая университетская библиотека).
16. Леонтьев Д. А. Опыт структурной диагностики личностного потенциала / Д. А. Леонтьев, Е. Ю. Мадрикова, Е. Н. Осин, А. В. Плотникова, Е. И. Рассказова // Психологическая диагностика. – №1. – 2007. – С. 8-31
17. Ньюстром Дж. В. Организационное поведение / Дж. В. Ньюстром // Психология человека на рабочем месте. / пер. с англ. под ред. Ю.Н.Каптуревского. – СПб.: Питер, 2000. – 448 с.– (Серия «Теория и практика менеджмента»)
18. Толочек В. А. Организационная психология: управление персоналом / В. А. Толочек. – М.: Мир безопасности, 2004. – 176 с
19. Федонін О. С. Потенціал підприємства: формування та оцінка: навч. посібник / О. С. Федонін, І. М. Рєпіна, О. І. Олексюк. – Київ: КНЕУ, 2004. – 316 с.
20. Фрейджер Р. Личность. Теории, упражнения, эксперименты / Р. Фрейджер, Д. Фейдимен; пер. с англ. Е. Будаговой, М. Васильевой, В. Кучерявкина [и др.] – СПб.: Прайм-ЕВРОЗНАК, 2006. – 704 с. – (Большая университетская библиотека)
21. Шапошник-Домінська Д. О. Психологічні особливості розвитку самоефективності особистості. дис. ... к.психол. н., спец. 19.00.01 – загальна психологія, історія психології. – Київ: Інститут соціальної та політичної психології НАПН України, 2015. – 193 с.
22. Bandura A. Self-efficacy: Toward to unifying theory of behavioral change. Psychological review, 1977. – Vol.84. – № 2, – P. 191-205.
23. Bandura A. Perceived Self Efficacy in cognitive development and functioning. Educational Psychologist. – 1993. – V. 28(2). – P. 117-148.
24. Bandura A. Self-efficacy: The exercise of control. – New York: Freeman, 1997. – 604 p
25. Bell B. S. Goal Orientation and Ability: Interactive Effects on Self-Efficacy / B. S. Bell, S. W. Kozlowski // Performance, and Knowledge. J. Appl. Psychol., 2002. – V. 87. – P. 497-505.
26. Carey K.B. Changes in self-efficacy resulting from unaided attempts to quit smoking / K.B. Carey, M.P. Carey // Psychology of Addictive Behaviors. – Vol. 7. – 1993. – P. 219-224.

27. Deci E. The dynamics of self-determination in personality and development / E. Deci, R. Ryan // *Self-related cognitions in anxiety and motivation* / Ed. R. Schwarzer. – Hillsdale: Lawrence Erlbaum. –1986. – P. 171-194.
28. Dweck C. S. A social-cognitive approach to motivation and personality / C. S. Dweck, E. L. // *Legget. Psychol. Rev.*, 1988. – Vol. 95. – P. 256-273.
29. Ghafoor A. Mediating role of creative self-efficacy / Azka Ghafoor, Tahir Masood Qureshi, Hassan Rasool Azeemi and Syed Tahir Hijazi // *African Journal of Business Management*. – 2011. – Vol. 5(27). – P. 11093-11103.
30. Kohli A. K. Learning and Performance Orientation of Salespeople: The Role of Supervisors / A. K. Kohli, T. A. Shervani, G. N. Challagla // *J. Mark. Res.*, 1998. – Vol. 35(2). – P. 263-274.
31. Miles E. W. Advancing validity of self-efficacy in negotiation through focusing at the domain level / Edward W. Miles, Todd J. Maurer // *Journal of Occupational and Organizational Psychology*. – 2012. – Vol. 85. – Is. 1. – P. 23-41.
32. Pajares F. Self-efficacy beliefs, motivation, and achievement in writing: A review of the literature / F. Pajares // *Reading & Writing Quarterly*. – Vol. 19. – 2003. – P. 139-158.
33. Seligman M. Positive psychology / M. Seligman, M. Csikszentmihalyi // *American psychologist*, 2000. – Vol. 55/1. – P. 5-14.
34. Schunk D. H. Self-efficacy and academic motivation / D. H. Schunk // *Educational Psychologist*. – Vol. 26. – 1991. – P. 207-231.
35. Timothy J. The Role of Self-Efficacy Beliefs and Self-Regulatory Skills / J. Timothy – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.uky.edu/~eushe2/Pajares/self-efficacy.html>
36. Wang J. Applying the social cognitive perspective to volunteer intention in China: the mediating roles of self-efficacy and motivation / J. Wang, C. Wei, K. Harada, K. Minamoto // *Health Promotion International Advance Access published September 6.* – 2010 (heapro.oxfordjournals.org).

References:

1. Balakhtar V. V. Samoefektyvnist yak indyikator stanovlennia osobystosti fakhivtsia z sotsialnoi roboty yak profesionala / V. V. Balakhtar // *Molodyi uchenyi*. – 2018. – №9(61). – S. 165-170.
2. Bandura A. *Teoryia sotsyalnoho nauchenyia* / A. Bandura. – Sankt-Peterburh : Evrazyia, 2000. – 320 s.
3. Boiaryntseva A. V. Motyvatsyonno-kohnytyvnye kharakterystyky lychnosty molodoho predprynymatelia : dys. ... kand. psykhol. nauk : 19.00.01 – zahalna psykholohiia, istoriia psykholohii / A. V. Boiaryntseva. – M., 1995. – 249 s.
4. Brushlynskyi A. V. *Psykholohyia subyekta* / A. V. Brushlynskyi // *Psykholohycheskyi zhurnal*. – 2003. – T. 24. – № 2. – S. 15-17.
5. Hehel H. V. *Fylosofskaia propedevtyka* / H. V. Hehel // *Raboti raznykh let: V 2 t.* – M.: Mysl. – T. 2. – 1971. – S. 5-209.
6. Heodakian V. A. *Teoryia dyfferentsyy polov* / V. A. Heodakian // *Chelovek v systeme nauk*. – M. : Nauka, 1989. – S. 171.-189.
7. Hordeeva T. O. *Teoryia samodeternynatsyy: nastoiashchee y budushchee. Chast 1: Problemy razvytyia teoryy* / T. O. Hordeeva // *Psykholohycheskye yssledovanyia: elektron. nauch. zhurnal*. – 2010. – №4 (12). – [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu : <http://psystudy.ru>
8. Derkach A. A. *Akmeolohyia* / A. A. Derkach, V. H. Zazyikyn. – Sankt-Peterburh : Pyter, 2003. – 256 s.

9. Yvanova N. A. Psykholohycheskoe yssledovanye lychnostnykh osobennosti studentov s raznum urovnem samoeffektyvnosti / N. A. Yvanova, N. V. Kozlovskaia. – [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://sibac.info/15980>
10. Kalyteevskaia E. R. Puty stanovleniia samodeternynatsyy lychnosti v podrostkovom vozraste / E. R. Kalyteevskaia, D. A. Leontev // Voprosy psykholohyy. – 2006. – №3. – S.49-55.
11. Kaprara Dzh. Psykholohiia lychnosti / Dzh. Kaprara, D. Servon. – SPb.: Pyter, 2003. – 640 s.
12. Kokun O. M., Pishko I. O., Lozinska N. S., Kopanytsia O. V., Malkhazov O. R. Zbirnyk metodyk dlia diahnostryky psykholohichnoi hotovnosti viiskovosluzhbovtiv viiskovoi sluzhby za kontraktom do diialnosti u skladi myrotvorchykh pidrozdiliv: metod. posibnyk. – K.: NDTs HP ZSU, 2011. – 281 s.
13. Korsyny R. Psykholohycheskaia entsyklopediia / R. Korsyny, A.Auerbakh. – SPb. : Pyter, 2006. – 1096 s.
14. Krychevskiy R. L. Psykholohiia liderstva / R. L. Krychesvskiy. – M. : Statut, 2007. – S. 439-534.
15. V. Kucheriavkyna [y dr.] – SPb. : Praim-EVROZNAK, 2006. – 704 s. – (Bolshaia unyversytetskaia byblyoteka).
16. Leontev D. A. Opyt strukturnoi dyahnostryky lychnostnoho potentsyala / D. A. Leontev, E. Yu. Madrykova, E. N. Osyn, A. V. Plotnykova, E. Y. Rasskazova // Psykholohycheskaia dyahnostryka. – №1. – 2007. – S. 8-31
17. Niustrom Dzh. V. Orhanyzatsyonnoe povedenye Povedenye cheloveka na rabochem meste. / per. s anhl. pod red. Yu.N.Kapturevskoho. – SPb. : Pyter, 2000. – 448 s.– (Seryia «Teoriia y praktyka menedzhmenta»)
18. Tolohek V. A. Orhanyzatsyonnaia psykholohiia: upravlenye personalom / V. A. Tolohek. – M. : Myr bezopasnosti, 2004. – 176 s
19. Fedonin O. S. Potentsial pidpriemstva: formuvannia ta otsenka: navch. posibnyk / O. S. Fedonin, I. M. Riepina, O. I. Oleksiuk. – Kyiv: KNEU, 2004. – 316 s.
20. Freidzher R. Lychnost. Teoryy, uprazhneniia, eksperymentu / R. Freidzher, D. Feidymen ; per. sanhl. E. Budahovoi, M. Vasylevoi, V. Kucheriavkyna [y dr.] – SPb. : Praim-EVROZNAK, 2006. – 704 s. – (Bolshaia unyversytetskaia byblyoteka)
21. Shaposhnyk-Dominska D. O. Psykholohichni osoblyvosti rozvytku samoeffektyvnosti osobystosti. dys. ... k.psykhol. n., spets. 19.00.01 – zahalna psykholohiia, istoriia psykholohii. – Kyiv: Instytut sotsialnoi ta politychnoi psykholohii NAPN Ukrainy, 2015. – 193 s.
22. Bandura A. Self-efficacy: Toward to unifying theory of behavioral change. Psychological review, 1977. – Vol.84. – № 2, – P. 191-205.
23. Bandura A. Perceived Self Efficacy in cognitive development and functioning. Educational Psychologist. – 1993. – V. 28(2). – P. 117-148.
24. Bandura A. Self-efficacy: The exercise of control. – New York: Freeman, 1997. – 604 r
25. Bell B. S. Goal Orientation and Ability: Interactive Effects on Self-Efficacy / B. S. Bell, S. W. Kozlowski // Performance, and Knowledge. J. Appl. Psychol., 2002. – V. 87. – P. 497-505.

26. Carey K.B. Changes in self-efficacy resulting from unaided attempts to quit smoking / K.B. Carey, M.P. Carey // *Psychology of Addictive Behaviors*. – Vol. 7. – 1993. – R. 219-224.
27. Deci E. The dynamics of self-determination in personality and development / E. Deci, R. Ryan // *Self-related cognitions in anxiety and motivation* / Ed. R. Schwarzer. – Hillsdale: Lawrence Erlbaum. – 1986. – P. 171-194.
28. Dweck C. S. A social-cognitive approach to motivation and personality / C. S. Dweck, E. L. // *Legget. Psychol. Rev.*, 1988. – Vol. 95. – P. 256-273.
29. Ghafoor A. Mediating role of creative self-efficacy / Azka Ghafoor, Tahir Masood Qureshi, Hassan Rasool Azeemi and Syed Tahir Hijazi // *African Journal of Business Management*. – 2011. – Vol. 5(27). – P. 11093-11103.
30. Kohli A. K. Learning and Performance Orientation of Salespeople: The Role of Supervisors / A. K. Kohli, T. A. Shervani, G. N. Challaglla // *J. Mark. Res.*, 1998. – Vol. 35(2). – P. 263-274.
31. Miles E. W. Advancing validity of self-efficacy in negotiation through focusing at the domain level / Edward W. Miles, Todd J. Maurer // *Journal of Occupational and Organizational Psychology*. – 2012. – Vol. 85. – Is. 1. – P. 23-41.
32. Pajares F. Self-efficacy beliefs, motivation, and achievement in writing: A review of the literature / F. Pajares // *Reading & Writing Quarterly*. – Vol. 19. – 2003. – R. 139-158.
33. Seligman M. Positive psychology / M. Seligman, M. Csikszentmihalyi // *American psychologist*, 2000. – Vol. 55/1. – P. 5-14.
34. Schunk D. H. Self-efficacy and academic motivation / D. H. Schunk // *Educational Psychologist*. – Vol. 26. – 1991. – R. 207-231.
35. Timothy J. The Role of Self-Efficacy Beliefs and Self-Regulatory Skills / J. Timothy – [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.uky.edu/~eushe2/Pajares/self-efficacy.html>
36. Wang J. Applying the social cognitive perspective to volunteer intention in China: the mediating roles of self-efficacy and motivation / J. Wang, C. Wei, K. Harada, K. Minamoto // *Health Promotion International Advance Access published September 6.* – 2010 (heapro.oxfordjournals.org).

Н. В. Оноприенко-Капустина

Психологические особенности самооффективности специалистов социальных служб

В статье освещены психологические особенности самооффективности будущих специалистов социальных служб. Рассмотрены подходы к пониманию понятия «самооффективность». Определены самооффективность будущих специалистов социальных служб как внутренние убеждения соискателей высшего образования по имеющимся потенциальным возможностям и уровню профессиональной компетентности для успешной реализации учебных и профессиональных задач, проблем. Показаны результаты эмпирического исследования психологических особенностей самооффективности. Выявлен недостаточный уровень самооффективности в большей части исследуемых будущих специалистов социальных служб. Установлено, что самооффективность

будущих специалистов социальных служб женского пола выше, чем специалистов мужского пола; показатели социальной самоэффективности несколько выше показатели у мужчин, чем у женщин. Выявлены статически значимые различия самоэффективности будущих специалистов социальных служб в зависимости от уровня их самооценки и пола.

Ключевые слова: *самоэффективность, самооценка, социальная самоэффективность, деятельностная самоэффективность, специалисты социальных служб.*

N. V. Onoprienko-Kapustina

Psychological features of self-efficacy of social services

The article highlights the psychological features of self-efficacy of future social workers. The study considered approaches to understanding the concept of "self-efficacy". The self-efficacy of future social service specialists as the inner convictions of higher education seekers regarding the available potential opportunities and the level of professional competence for the successful implementation of educational and professional tasks, problems is determined.

The research presented the results of an empirical study of the psychological features of self-efficacy. The results found an insufficient level of self-efficacy in most of the studied future specialists of social services. The study established that the self-efficacy of future specialists of female social services is higher than that of male specialists; indicators of social self-efficacy are slightly higher in men than in women. Statistically significant differences in the self-efficacy of future social workers depending on the level of their self-esteem

Key words: *self-efficacy, self-assessment, social self-efficacy, active self-efficacy, social services specialists.*